

ODDALI WSZYSTKO, CO MIELI, BY URATOWAĆ TYLU, ILU TYLKO MOGLI

AZYL

FILM „AZYL”

Świadectwo bohaterskiej postawy Polaków w obliczu zagłady Żydów

Informacje dla nauczyciela: lekcja została opracowana w oparciu o film „Azyl” (tytuł oryginalny „The Zookeeper’s Wife”).

Cele:

- 1 Uczniowie zapoznają się z historią Antoniny i Jana Żabińskich, którzy w czasie wojny mieli pod swoją opieką warszawski Ogród Zoologiczny. Na jego terenie ukrywali Żydów, których udało im się wyostać z terenu warszawskiego getta. Uczniowie dyskutują o tym, jak wyglądała zagłada Żydów i w jaki sposób Polacy starali się im pomagać, ryzykując własne życie i życie swoich najbliższych.
- 2 Uczniowie zapoznają się z historią wojennej Warszawy. Poznają historię Ogrodu Zoologicznego i zarządzającego nim w chwili wybuchu II wojny światowej małżeństwa Antoniny i Jana Żabińskich.

Zagadnienia:

- 3 Postawy w obliczu ekstremalnych przeżyć wojennych. Pozytywne (Żabińscy, Irena Sendlerowa) i negatywne.
- 4 Rola kobiet podczas wojny. Postać Antoniny Żabińskiej i jej postawa wobec ratowanych osób.
- 5 Co czyni nas ludźmi? Świat ludzi i zwierząt (zachowania wskazujące na podobieństwa i różnice).
- 6 Ekranowe historie Holokaustu („Azyl”, „Pianista”, „Lista Schindlera”).

Filmowy kontekst historyczny:

Akcja filmu rozgrywa się w Polsce i rozpoczyna z chwilą wybuchu II wojny światowej. Antonina Żabińska (w tej roli Jessica Chastain) i jej mąż, dr Jan Żabiński (Johan Heldenbergh), opiekują się warszawskim Ogrodem Zoologicznym.

Dr Jan Żabiński był jednym z organizatorów tej placówki, a w 1929 roku został pierwszym dyrektorem zoo. Są kochającym się, a jednocześnie niezwykle oddanym swej pracy małżeństwem. Antonina, żona i matka, z pełnym zaangażowaniem każdego dnia otwiera bramy ogrodu, serdecznie witając gości. Do czasu aż nadchodzi dramatyczny czas wojny. We wrześniu 1939 roku Ogród Zoologiczny został zbombardowany. Wiele zwierząt zginęło bądź uciekło. Niektóre z drapieżników zostały zastrzelone z obawy przed zagrożeniem dla bezpieczeństwa mieszkańców miasta. Pozostałym Żabińscy z oddaniem poświę-

cali wiele czasu i uwagi. Niestety, wiele zwierząt zostało wywiezionych przez hitlerowców do niemieckich ogrodów zoologicznych.

Od wybuchu wojny Żabińscy muszą konsultować wszystkie decyzje dotyczące zoo z Lutzem Heckiem, niemieckim zoologiem, autorem selektywnego programu hodowlanego (w tej roli Daniel Brühl).

Antonina i Jan mając możliwość opuszczenia Warszawy, decydują jednak, że tego nie zrobią. Podejmują natomiast współpracę z Ruchem Oporu. Skomplikowana architektura Ogrodu Zoologicznego, z jego tunelami i przejściami, doskonale nadaje się do ukrywania uciekinierów z warszawskiego getta. Narażając życie i bezpieczeństwo rodziny, Żabińscy potajemnie wywożą z warszawskiego getta Żydów, którzy znajdują schronienie w opuszczonych pomieszczeniach zoo. W ciągu trzech lat przez zoo przeszły setki uciekinierów, niektórzy z nich mieszkali w piwnicy willi Żabińskich, znajdującej się na terenie ogrodu.

Po wojnie za pomoc w ratowaniu Żydów Instytut Jad Waszem nadał obojgu małżonkom tytuł Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. Warto wiedzieć, że na terenie ich ukochanego zoo ukryli ponad 300 osób.

Antonina Żabińska:

Na szczególną uwagę zasługuje Antonina Żabińska. W oparciu o jej pamiętniki powstała książka „Azyl. Opowieść o Żydach ukrywanych w warszawskim zoo” („The Zookeeper’s Wife”) autorstwa Diane Ackerman, amerykańskiej pisarki i poetki. Książka z kolei stała się podstawą scenariusza filmu „Azyl”.

Antonina Żabińska była osobą wyjątkową i nieszablonową. Niezwykle oddana swojej rodzinie i pracy, potrafiła sprostać wyzwaniom, które postawiło przed nią życie. Mając świadomość kar, jakie grożą za ukrywanie Żydów, nie wahała się wraz z mężem podjąć ryzyka. Co więcej, dzieliła się z ukrywaniem jedzeniem i starała się uprzyjemnić im życie muzyką! Córka Żabińskich, Teresa, wspomina: „Niektórzy z naszych wojennych

gości również potrafili grać na instrumentach, wieczorami odbywały się więc koncerty. Pianino służyło zresztą i do innych celów. Podczas okupacji było rodzajem sygnału alarmowego. To moja mama wpadła na pomysł, by fragment operetki Offenbacha stał się ostrzeżeniem, by wszyscy goście pozostali w miejscach, w których się ukrywali”.

Antonina Żabińska miała naturalną zdolność współodczuwania. Dotyczyło to zarówno ludzi, jak i zwierząt. Wiedzę o zwierzętach, ich zachowaniu, reakcjach na dobre i złe zdarzenia, umiała przenieść na reakcje ludzi. Łączyła przy tym w sobie delikatność i siłę. Można pokusić się o stwierdzenie, że Jan był mózgiem zoo, zaś Antonina jego duszą. On zajmował się zwierzętami jako naukowiec, ona umiała połączyć się z nimi w sposób niedostępny Janowi. Jej praca sprawiła, że Jan Żabiński przekształcił zoo w naturalne miejsce, w którym zwierzęta czuły się dobrze.

Postawa Antoniny dla wielu była inspiracją i afirmacją człowieczeństwa w nieludzkim świecie wojny.

Życie codzienne w okupowanej stolicy

UNIVERSAL PICTURES

Na tle osobistych doświadczeń Antoniny i Jana Żabińskich widzimy również jak wyglądało życie codzienne w okupowanej stolicy. Dowiadujemy się, w jaki sposób ludzie zdobywali pożywienie, jak starali się zachować pogodę ducha i kontakt z kulturą. Widzimy dom Żabińskich jako ciepłe miejsce, pełne gwaru, żartów, zwierząt i ludzi. Nie zmieniają tego nawet trudne okupacyjne czasy, gdy Żabińskim, podobnie jak wielu mieszkańcom Warszawy, brakuje jedzenia i opału na zimę. W tych ekstremalnie trudnych warunkach wykazują się wyjątkową pomysłowością i przedsiębiorczością.

Co czyni nas ludźmi?

Historia Żabińskich w interesujący sposób pokazuje również, że wojna to nie tylko walka na froncie, ale to także zmagania w imię dobra i ocalenia człowieczeństwa w codziennym życiu. Żabińscy ukrywali Żydów w tunelach zoo i własnym domu, co było ekstremalnie niebezpieczne, biorąc pod uwagę, że wokół stacjonowali Niemcy, a za ukrywanie Żydów groziła śmierć. To naprowadza na trop myślenia o instynkcie. Zwierzęcym, ludzkim. Kto tak naprawdę jest bestią? Nie da się wygrać z naturą, z instynktem przetrwania, tak naprawdę nie da się kontrolować natury.

UNIVERSAL PICTURES

Ekranowe historie Holokaustu: „Azyl”, „Pianista”, „Lista Schindlera”.

Antonina Żabińska

Historia Antoniny i Jana Żabińskich, podobnie jak historia Oskara Schindlera czy Władysława Szpilmana, zasługuje by opowiedzieć ją głośno i wielokrotnie powtarzać. Wszystkie one mówią o rozpętanej przez nazistów psychozie strachu i niepewności, o sposobach oszukiwania śmierci, o balansowaniu na granicy życia i śmierci. Są to jednak również budujące opowieści o pogodzie ducha, o krzewieniu nauki i kultury oraz o zachowaniu człowieczeństwa nawet w najtrudniejszych warunkach.

Warszwickie ZOO